

Samen praktijk ontwikkelen

Moreel beraad bij Veilig Thuis

Een moreel beraad biedt de mogelijkheid om gezamenlijk te leren in de praktijk. 'Samen lerend doen wat werkt' is de kern van een nieuwe visie op het werk in het jeugdveld, met als inbreng ervaringskennis van cliënten, praktijkkennis van professionals en kennis uit wetenschappelijk onderzoek. Het Nederlands Jeugdinstituut onderschrijft het belang van 'samen leren en ontwikkelen' en van 'doen wat (beter) werkt'. Daarom stimuleert het initiatieven als dit moreel beraad om de jeugdveld verder te ontwikkelen (www.nji.nl/samen).

Missie Nederlands Jeugdinstituut

Ons hart ligt bij het verbeteren van het leven van kinderen, jongeren en hun opvoeders. Wij zijn het kenniscentrum dat actuele kennis over jeugd, vakmanschap en de organisatie van het jeugdveld verzamelt, verrijkt, duidt en deelt. We delen deze kennis met professionals, bestuurders, beleidsmakers en jongeren/opvoeders. Wij bieden onze kennis actief aan en geven ondersteuning bij de toepassing ervan. Samen lerend doen wat werkt. Wij zijn daarvoor in dialoog met alle betrokkenen en tonen daarin onze onafhankelijkheid en betrokkenheid.

Samen praktijk ontwikkelen

Moreel beraad bij Veilig Thuis

Een melding bij Veilig Thuis wel of niet verrijken bij de politie? Dit is niet alleen een kwestie van protocollen en werkafspraken. Veilig Thuis-medewerkers hebben eigen professionele waarden en afwegingen, die ook een rol spelen bij zo'n besluit. Maar daarover wordt niet veel gesproken. Daarom organiseerde Veilig Thuis Gelderland-Zuid een bijzondere bijeenkomst: een moreel beraad mét een grote groep toehoorders.

Op een grijze donderdagmorgen begin november stroomt de zaal boven de bibliotheek in de Nijmeegse binnenstad snel vol. Veel mensen kennen elkaar, het werkveld van de jeugdbescherming en de aanpak van huiselijk geweld is niet zo groot. Iedereen drinkt koffie, praat elkaar bij en zoekt vlug een plekje in de zaal die snel te klein blijkt te zijn voor deze grote opkomst. Minstens zestig mensen zijn er, allemaal benieuwd naar dit 'moreel beraad', een initiatief van Veilig Thuis Gelderland-Zuid.

Gezamenlijk denkproces

In de medische zorg is het moreel beraad (zie kader) een gangbare methode; in het werkveld waar zorg en veiligheid samenkomen nog niet. Voor Veilig Thuis Gelderland-Zuid is dit moreel beraad de eerste keer. Een experiment dus. De ethische kwestie die vandaag centraal staat is het 'verrijken' bij de politie: informatie over een gezin opvragen bij de politie na een melding bij Veilig Thuis. Het idee om hierover een moreel beraad te houden, kwam op tijdens een vergadering, vertelt Suus Mijland. Zij is medewerker van de frontoffice van Veilig Thuis Gelderland-Zuid en samen met collega Marloes Hoogeweg initiatiefnemer van het moreel beraad. 'Er ontstond een discussie over het verrijken bij de politie. Sommigen doen dat alleen als de situatie daarom vraagt, anderen doen dit bij alle meldingen omdat dit zo afgesproken is. Ik vind dat we er zelf eens goed over moeten nadenken, in plaats van onze uitweg vinden in regels. Dus ik stelde voor om een moreel beraad te houden. Onze manager zag er de waarde van in en gaf veel medewerking.'

Het verrijken bij de politie is een belangrijk gespreksonderwerp binnen Veilig Thuis, vertelt Suus. 'Er zijn veel gedachten hierover: de een doet het wel, de ander

> VEILIG THUIS GELDERLAND-ZUID

Veilig Thuis Gelderland-Zuid werkt in 17 gemeenten in de regio's Nijmegen en Rivierenland aan de aanpak van kindermishandeling, partnergeweld en ouderenmishandeling. Tussen april 2016 en april 2017 stond de organisatie onder verscherpt toezicht van de Inspecties Jeugdzorg en Gezondheidszorg. In die periode heeft Veilig Thuis hard gewerkt aan het op orde krijgen van de werkprocessen, het bewaken van de kwaliteit en het wegwerken van de wachtlijsten. Naar eigen zeggen is de organisatie er nu klaar voor om een volgende stap te zetten in de samenwerking met lokale en regionale partijen. Daarbij past dit initiatief om een moreel beraad te organiseren én daarbij alle ketenpartners en andere betrokkenen in de regio uit te nodigen.

niet. Sommige medewerkers willen het niet direct doen als de melding binnenkomt en er nog geen contact met het gezin is gelegd, andere willen dat ook de melder het weet. Voor sommigen is het een vanzelfsprekendheid om contact op te nemen met de politie, en voor anderen juist niet. Het is belangrijk om dat uit te wisselen en van elkaar te vernemen hoe we erover denken.’

In een moreel beraad gaan professionals met elkaar in gesprek over hun persoonlijke waarden die aan de basis liggen van hun handelen, en van de keuzes die ze daarin maken. Dit gebeurt te weinig, vindt Suus. ‘De laatste jaren zijn er veel protocollen, regels en afspraken bijgekomen, die je niet echt uitnodigen om zelf na te denken. Ik vind protocollen niet heilig en zaligmakend. Ze vormen een mooie leidraad, maar de omgang met cliënten kun je niet volledig in regels vatten. Ik vind een bepaalde professionele autonomie belangrijk, een professionele verantwoordelijkheid van waaruit je dingen kunt doen die je moet doen als de situatie daarom vraagt.’

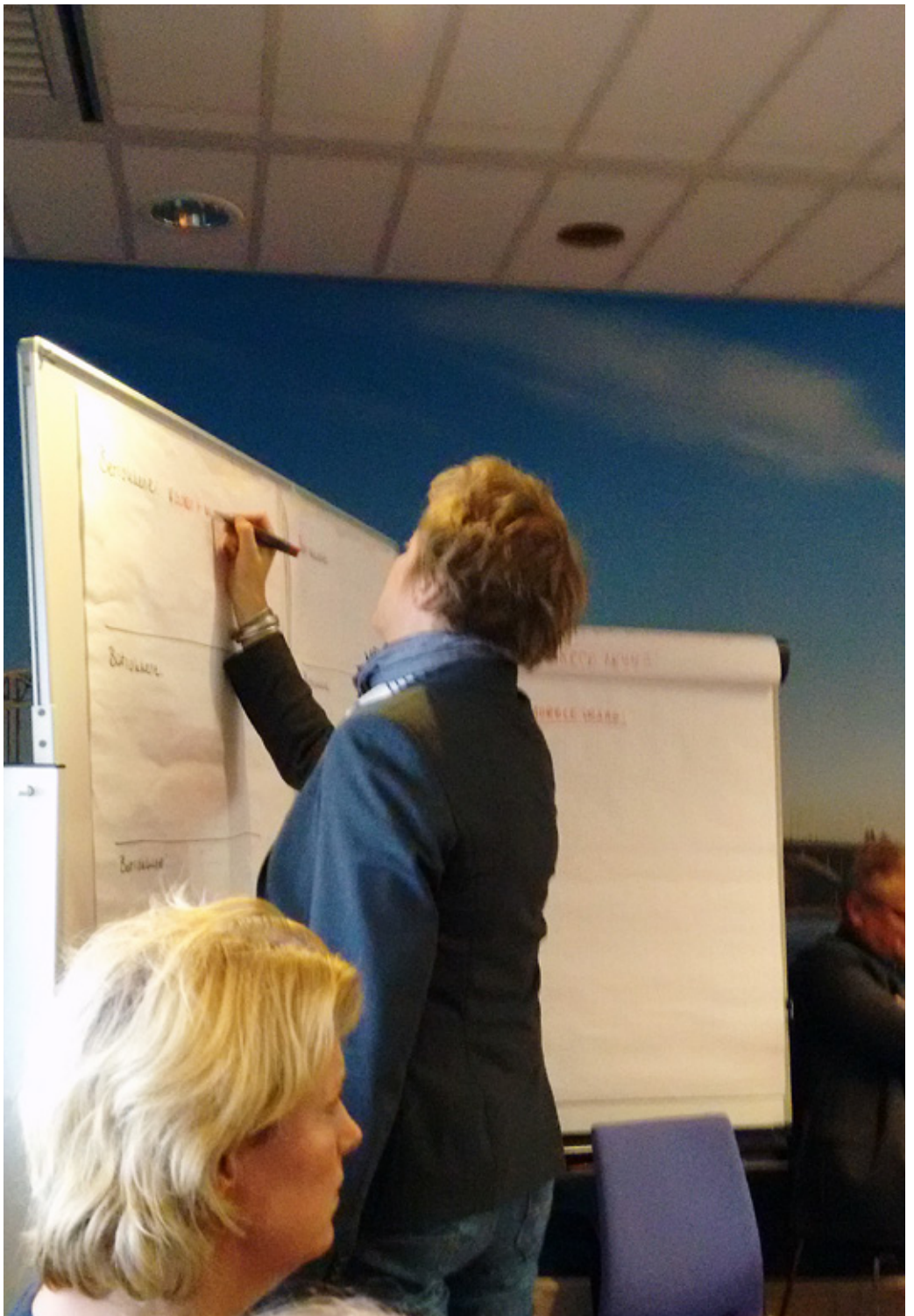
Vrij snel werd besloten om ook externe partijen en samenwerkingspartners uit te nodigen voor dit bijzondere experiment. ‘We willen verdiepen én verbinden, dus wilden we iedereen uitnodigen die direct of indirect betrokken is bij Veilig Thuis. Als je goed wilt samenwerken, is het ontzettend belangrijk om ook gezamenlijk na te denken over dit soort dingen. Natuurlijk kun je samenwerkingsafspraken op papier zetten. Dan heb je een product, maar daarmee heb je nog niet een goed proces en een cultuur van samenwerking. Daarom hebben we ervoor gekozen om onze partners in het jeugd- en veiligheidsdomein, met wie wij veel samenwerken, deelgenoot te maken van dit denk- en deelproces.’

Door rood rijden

Wanneer iedereen een plekje op een stoel of tafel heeft gevonden, openen Suus en Marloes de bijeenkomst. Ze schetsen het doel van vandaag: verbinden, verdiepen en vooral uitwisselen. ‘We gaan niet op zoek naar oplossingen, en we willen elkaar niet veroordelen. We gaan op zoek naar de waarden die wij hechten aan ons werk

> MOREEL BERAAD

Een moreel beraad is een gestructureerd gesprek waarin mensen een concrete casus bespreken met een ethisch dilemma. In een aantal stappen komen de gesprekspartners tot een zorgvuldige afweging over wat goed handelen is in deze specifieke situatie. Een moreel beraad blijft nooit beperkt tot ethische beschouwingen, maar leidt tot concrete en SMART-geformuleerde afspraken over handelingen in de casus die voorligt.

en die in ons besloten liggen.’ Ze geven het woord aan Hans Nusse, de gespreksleider voor dit moreel beraad. Hans heeft lang bij de Raad voor de Kinderbescherming gewerkt, en is nu betrokken bij De Zwerm, een beweging die de praktijk van drang en dwang in de jeugdbescherming wil

veranderen. Hans is overtuigd van de waarde van een moreel beraad, zeker ook in de jeugdsector, vertelt hij vooraf. ‘In de jeugdhulp en jeugdbescherming zijn we een beetje doorgeschoten in het protocolleren van handelingen. Hulpverleners moeten werken volgens het handelingsprotocol, organisaties hebben hun eigen belangen, en daardoor komen hulpverleners soms in de knel te zitten. Dat leidt ertoe dat ze zich soms verschuilen achter protocollen, en niet meer bedenken wat nu goed is voor deze jongere of dit gezin.’

‘Goed’ is in dit geval een ethische kwalificatie, niet een oordeel gebaseerd op protocollen of regels. Hans maakt een vergelijking met de verkeersregels dat je niet door rood en niet te hard mag rijden. Stel dat je nu een zwangere vrouw met weeën bij je in de auto hebt? ‘De wet zegt dat het niet mag, maar in deze situatie kan het toch goed zijn om door rood en te hard te rijden. In de jeugdhulp zijn we een beetje kwijtgeraakt om dat met elkaar te bepalen. Wat is nu goed en niet goed?’ Dit leidt er volgens Hans toe dat professionals in ingewikkelde situaties niet of niet optimaal handelen. ‘Je ziet dat vaak na een ernstig incident met kinderen: iedereen heeft gedaan wat die moest doen, maar met elkaar hebben ze niet het goede gedaan. Daar hebben we wel last van in onze sector.’ Dit betekent geenszins het afschaffen van protocollen. ‘Je moet ook niet de verkeersregels afschaffen omdat je misschien één keer in je leven met een barend vrouw in de auto zit. Maar een protocol is een hulpmiddel, en zeker in de hulpverlening zijn de professionals zelf ook een belangrijk hulpmiddel om gezinnen of jongeren te helpen. Als er dilemma’s zijn, is het goed om terug te gaan naar welke waarden achter zo’n dilemma zitten. Niet alleen voor mij, ook voor de collega’s die bij andere instellingen werken. Dat doen we in een moreel beraad.’

Bont gezelschap

In de bomvolle zaal in Nijmegen prijst Hans het initiatief van Veilig Thuis Gelderland-Zuid. ‘Ik weet dat wij heel gemakkelijk praten vanuit processen en procedures. Maar bij een moreel beraad ben je kwetsbaar. Je wordt uitgedaagd om je morele kompas zichtbaar te maken, en die te delen. Ik ben trots op het lef dat jullie bij Veilig Thuis

‘Het is belangrijk om uit te wisselen en van elkaar te vernemen hoe we erover denken’

hebben, met name de mensen die hier straks aan tafel komen zitten.’

Hij legt de opstelling van vandaag uit, die anders is dan bij een regulier moreel beraad. Vandaag vindt het moreel beraad plaats in een ‘binnenkring’, en is er daarnaast een grote ‘buitenkring’. De binnenkring bestaat uit een tafel in het midden, met daaromheen vijf stoelen. Hier worden straks twee casussen besproken. Eromheen is een enorme buitenkring, gevormd door vijftig tot zestig personen. Zij vormen een bont gezelschap, met als gemene deler hun betrokkenheid bij Veilig Thuis. Er zitten professionals van sociale wijkteams, ggz, jeugdhulp, ggd, reclassering, andere Veilig Thuis-organisaties, gemeenten, jeugdbescherming, politie en een toehoorder van het Nederlands Jeugdinstituut. De opzet van vandaag is op papier eenvoudig, maar in de praktijk nog niet zo gemakkelijk. De mensen in de binnenkring voeren een moreel beraad, op basis van één casus uit de praktijk van Veilig Thuis. Dit gebeurt twee keer, met twee verschillende casussen. De buitenkring observeert en praat mee. Om te zien wat er gebeurt in een moreel beraad, en wellicht ook zelf te voelen en ervaren. De uitleg is duidelijk. Mensen knikken, drinken hun laatste slok koffie en gaan er goed voor zitten. De betrokkenen bij de eerste casus worden uitgenodigd voor de binnenkring.

Eerlijk en kwetsbaar

Drie mensen nemen plaats op de stoelen: een medewerker van de frontoffice van Veilig Thuis, een gedragswetenschapper van Veilig Thuis en een medewerker van de politie. In het moreel beraad volgen de deelnemers een vast aantal stappen. Op deze

> CASUS NUMMER 1

Bij Veilig Thuis komt een schriftelijke melding binnen van een arts op de spoedeisende hulp van een ziekenhuis. Een jongen van zeven jaar is binnengebracht, die met zijn vader een auto-ongeluk heeft gehad. De jongen is lichtgewond geraakt, moet een nacht blijven ter observatie, maar houdt er verder niets aan over. De jongen zat voorin de auto en had geen gordel om. De arts bespreekt dit met de vader, die geagiteerd en hoog in zijn emotie reageert. De arts twijfelt, kan op dat moment Veilig Thuis telefonisch niet bereiken, en besluit een melding te doen. De frontoffice-medewerker krijgt de melding binnen. In de eigen systemen ziet zij dat het gezin, bestaande uit vader, moeder en twee kinderen, niet bekend is bij Veilig Thuis en de jeugdbescherming. Nu moet ze een besluit nemen: ga ik aanvullende informatie over dit gezin opvragen bij de politie?

manier gidsen gespreksleiders Hans Nusse en Mariska van der Steege hen – en de buitenkring – door hun gezamenlijke zoektocht naar wat het goede handelen is in deze specifieke casus. In de eerste stap brengt de medewerker van de frontoffice de casus in (zie kader).

‘Je wordt uitgedaagd om je morele kompas zichtbaar te maken, en die te delen’

Om de casus te verduidelijken en uit te diepen, stellen de deelnemers aan het moreel beraad vragen. Ook de buitenkring mag vragen stellen, en daar wordt gretig gebruik van gemaakt. Het is duidelijk dat hier een groep betrokken professionals zit. Is er meer bekend over de toedracht van het ongeval? Wat is de verklaring van de vader? Waarom heeft de arts op de spoedeisende hulp de melding eigenlijk gedaan? Wat was de reactie van de moeder? Waar zit je twijfel om wel of niet informatie op te halen bij de politie? De frontoffice-medewerker toont zich direct eerlijk én kwetsbaar. ‘Ik heb zelf ook kinderen en dacht: dit kan mezelf ook overkomen. Het is een verschrikkelijke situatie, en dan moet die vader ook nog horen dat Veilig Thuis én de politie ingeschakeld worden.’ De buitenkring vraagt veel door. Het blijkt lastig om in je vraag niet al een oordeel te laten doorklinken. ‘Waarom heb je niet doorgevraagd naar de toedracht van het ongeval?’ ‘Dus je wist niet zeker of de politie ter plaatse is geweest?’ Hans drukt de deelnemers op het hart: probeer je overtuigingen en oordelen weg te houden. Het is de kunst in een moreel beraad om dat even uit te stellen.

De volgende stap is het inventariseren van de betrokken personen in deze casus. Dat is vrij eenduidig, en op een grote flap worden ze op een rij gezet: de jongen, zijn vader, de medewerker van de frontoffice, de arts van de spoedeisende hulp, en de moeder. Vervolgens wordt het ingewikkelder: welke waarden zijn voor deze personen in deze casus belangrijk? Iedereen in de zaal heeft een A4-tje gekregen met een lange lijst van mogelijke waarden, als hulpmiddel voor deze oefening. ‘We zijn niet op zoek naar gedrag, emoties, of vaardigheden’, licht Hans toe. ‘We zoeken naar de waarden van deze mensen: wat zouden zij in deze situatie willen nastreven, of wat staat er voor hen op het spel?’ De drie mensen in het moreel beraad beginnen met het benoemen van waarden. Veiligheid voor de jongen. Verantwoordelijkheid en zorgzaamheid voor de vader, maar ook privacy. De mensen in de buitenkring vullen aan, en worden soms gemaand om hun geduld te bewaren en ruimte te laten voor de deelnemers in de binnenkring. Nadat voor iedere betrokkene een flink aantal waarden is opgesomd, moet er geprioriteerd worden. Wat zijn de twee

belangrijkste waarden? Bij nader inzicht vindt een jongen van 7 zelf veiligheid waarschijnlijk niet de belangrijkste waarde. Hij voelt zich misschien schuldig over de situatie, streeft naar harmonie en voelt zich loyaal naar zijn vader. De vader voelt zich verantwoordelijk en geraakt in zijn zorgzaamheid. Voor de frontoffice-medewerker strijden twee waarden om voorrang: respect en begrip voor de familie, en plichtsgetrouwheid aan de organisatie. 'Ik moet me houden aan de afspraak die we gemaakt hebben om te verrijken bij de politie, maar uit respect voor dit gezin wil ik dat in dit stadium toch niet doen.' Voor de arts op de spoedeisende hulp denken de deelnemers dat verantwoordelijkheid en zorgvuldigheid de belangrijkste waarden in deze casus zijn.

Morele afweging

Nu het morele dilemma duidelijk is – wel of niet verrijken bij de politie – en de belangrijkste waarden voor alle betrokkenen op een rij zijn gezet, is de volgende stap om de morele vraag te formuleren. Het blijkt niet eenvoudig om de vraag zo precies te formuleren dat de spanning van het morele dilemma erin besloten ligt. Verschillende varianten worden geprobeerd, tot de uiteindelijke morele vraag: mag ik erop vertrouwen dat ik voldoende informatie heb verzameld om een besluit te nemen, of moet ik eerst nog verrijken bij de politie? In de buitenkring worden sommigen wat onrustig. 'Jullie hebben nog lang niet alle belangrijke vragen in deze casus beantwoord', brengt iemand in. 'Maar ja, nu geef ik zeker een oordeel.'

Het moreel beraad nadert zijn laatste stap: het beantwoorden van de morele vraag. Hiervoor wegen de deelnemers de waarden van de betrokkenen. Welke wegen het zwaarst? Zijn er overeenkomsten, of juist conflicterende waarden? Binnen- en buitenkring praten erover door en wisselen uit.

Uiteindelijk is de vraag aan de medewerker van de frontoffice: dit is jouw dilemma en jouw vraag, wat ga je doen? Het respect voor de familie weegt op dit moment in deze situatie voor haar zwaarder. 'Ik ga niet verrijken. Ik bel de vader, hoor hoe het met de jongen en het gezin gaat en hoe in zijn beleving de situatie is geweest. Als daar verontrustende signalen uit komen, dan kan ik alsnog verrijken bij de politie. Maar op dit moment neem ik geen contact op met de politie.'

Hiermee is dit moreel beraad afgerond. De morele vraag is beantwoord en de medewerker van de frontoffice weet wat ze moet doen. Misschien is het omwille van de tijd, maar deze laatste stap ging erg snel. Hoe maakte de frontoffice-medewerker de moeilijke afweging tussen het respect voor het gezin en haar plichtsgevoel naar de werkafspraken binnen Veilig Thuis? Begrepen de andere twee aan tafel – de gedragswetenschapper en de politieagent – deze afweging? Hoe verhouden hun persoonlijke waarden zich hiertoe? En is iedereen aan tafel het erover eens dat dit nu inderdaad het goede handelen is? De vingeroefening van het ontdekken van de waarden van betrokkenen is waardevol. Net als het zo precies mogelijk formuleren van de morele vraag die voorligt, en het terughoudend zijn met het geven van oordelen of het zoeken naar snelle oplossingen. Maar de daadwerkelijke stap naar het goede besluit, de stap van vraag naar antwoord, die heeft wellicht nog wat meer oefening nodig.

Kwetsbare positie

Eerst tijd voor koffie en even de benen strekken. Het valt op hoe geanimeerd de gesprekken doorgaan, zelfs als blijkt dat de verse koffie nog onderweg is. Het dilemma dat op tafel lag is invoelbaar voor velen, en dagelijkse praktijk voor sommigen. De organisatoren en gespreksleiders reflecteren kort op dit eerste moreel beraad. 'Het was te onrustig in de buitenkring.' 'We moeten strakker sturen op het proces.' Het is duidelijk dat dit een experiment is, ook om gezamenlijk af te tasten of er draagvlak is om op deze manier casussen te bespreken. Het is een

'De daadwerkelijke stap naar het goede besluit, de stap van vraag naar antwoord, heeft nog wat meer oefening nodig'

‘Medewerkers van Veilig Thuis zitten in een kwetsbare positie, en dat wordt vandaag maar al te goed duidelijk’

oefening die samen lerend in de praktijk verder ontwikkeld moet worden. De lessen uit het eerste uur worden direct toegepast in het tweede moreel beraad, na de pauze.

De frontoffice-medewerker, die de eerste casus en haar morele dilemma inbracht, blikte kort terug. ‘Ik vond het uiteindelijk erg interessant. Maar het viel me op dat iedereen altijd een

oordeel heeft over wat er gebeurt. Dat voelde ik in de vragen die werden gesteld en de dingen die werden gezegd.’ Hans vertaalt dit naar een tip voor het tweede deel: stel je oordeel uit. Een moreel beraad gaat niet over goed of fout, maar over de waarden die onder je handelen zitten.

De ervaring van de frontoffice-medewerker in dit moreel beraad staat niet op zichzelf. De opstelling van vandaag – een collegiaal Veilig Thuis-overleg met daaromheen alle ketenpartners en andere betrokkenen die meekijken én er wat van vinden – lijkt model te staan voor de dagelijkse realiteit. Het werk van Veilig Thuis ligt vaak onder een vergrootglas. Het gaat immers over kwetsbare personen en onveilige gezinssituaties. Iedereen vindt daar iets van, zoekt directe oplossingen en vraagt snel ingrijpen. De medewerkers van Veilig Thuis moeten iedere dag – soms op basis van summiere informatie – beslissen over wel of niet verrijken, opschalen of ingrijpen. Dat is een kwetsbare positie, en dat wordt vandaag maar al te goed duidelijk.

Schijnwerpers

Willemina Helmich, manager van Veilig Thuis Gelderland-Zuid, ziet precies daarin het belang van dit moreel beraad. ‘Een dilemma is nooit van ons alleen, maar raakt vaak meerdere werkvelden. Wij vinden het daarom erg belangrijk veel met anderen samen te werken. Ik zie dat mensen hier in de regio elkaar steeds beter weten te vinden. Ik hoop dat wij in die verbinding vaker op deze manier naar dilemma’s kunnen kijken. We moeten met elkaar leren dat we niet altijd meteen de oplossing hoeven te hebben. Soms is het belangrijk om te begrijpen waarom iemand bijvoorbeeld moeite heeft met het delen van informatie of het lastig vindt om iets te beslissen. Welke waarden liggen daaronder? Dan gaan we elkaar echt begrijpen, in plaats van alleen aan de regels vasthouden. Het is belangrijk om met elkaar op een heel andere manier zo’n vraagstuk te verkennen, en niet over elkaar heen te buitelen met hoe het eigenlijk zou moeten zijn.’

Voor Willemijn gaat het hier over professionele ruimte. ‘Wij hebben te maken met kwetsbare situaties, gevaarlijke situaties soms, en dan wil je geen fouten maken. Dan is het nodig en heel prettig om duidelijke regels en protocollen te hebben. Die helpen ons om een goede afweging te maken. Ik zie echter ook dat we te veel zijn gaan varen op die protocollen, terwijl het ook nodig is om te luisteren naar je gevoel. Waarom strookt het hier niet? Waarom krijg je hier buikpijn van? Soms zit je in een grijs gebied, en is er niet zomaar één goed antwoord. Er moet dus ruimte zijn voor professionals om te reflecteren op het eigen handelen, en op de keuzes die zij maken. Ik hoop dat een moreel beraad daarbij helpt. En dat het helpt om met elkaar goede praktijk te ontwikkelen en afwegingen te maken. Dat het een moment van gezamenlijk leren is. We doen dit nu met een breed gevulde buitenkring. Het is bijzonder om zo onze ervaringen te delen, maar we staan er ook mee in de schijnwerpers.’

Transparant

Terug naar de goed gevulde zaal in Nijmegen, waar de buitenkring zijn fictieve schijnwerpers richt op de stoelen in het midden, voor de tweede casus. Drie nieuwe mensen nemen plaats: een vertrouwensarts van Veilig Thuis, die in de frontoffice meldingen van medici binnenkrijgt, een kinder- en jeugdpsychiater, en een politieagent. De psychiater is de melder in deze

> CASUS NUMMER 2

De vertrouwensarts van Veilig Thuis ontvangt een telefoontje van een kinder- en jeugdpsychiater. Zij behandelt een autistische jongen van 9 jaar met heftige en agressieve woede-uitbarstingen. Met name de moeder is onmachtig om goed met haar zoon om te gaan, de situatie thuis is onveilig, en de jongen wordt opgenomen. Al snel gaat hij met grote sprongen vooruit in zijn ontwikkeling. De moeder, die in haar jeugd bepaalde trauma's heeft opgelopen, heeft ook behandeling nodig, om uiteindelijk beter tot het moederschap in staat te zijn. Samen met de gemeente en in goed overleg met de ouders zorgt de behandelende psychiater ervoor dat het kind langer ergens kan verblijven, zodat de moeder ruimte krijgt voor zichzelf. Op het laatste moment besluit de moeder echter dat ze haar zoon toch mee naar huis neemt. De psychiater oordeelt dat dit niet goed is voor het kind en vreest snel weer onveiligheid in het gezin. Zij belt voor advies met de vertrouwensarts van Veilig Thuis. Gezamenlijk besluiten zij tot het doen van een melding, en de vertrouwensarts staat daarmee voor een dilemma: moet ze nu informatie over dit gezin inwinnen bij de politie, zonder dat de ouders en de betreffende melder dit weten?

‘In hoeverre mag ik als professional onderbouwd afwijken van protocollen en werkafspraken?’

casus en legt de situatie uit (zie kader). Op basis van de ervaringen met de eerste casus worden de mensen in de buitenkring gemaand terughoudend te zijn met hun vragen en opmerkingen.

Ook in deze casus spitst het morele dilemma zich toe op het verrijken bij

de politie. De vertrouwensarts heeft er moeite mee dat ze volgens het werkproces eerst contact moet opnemen met de politie voor aanvullende informatie, en pas daarna met de ouders spreekt. Vanuit haar persoonlijke waarden vindt ze het haar plicht om dit eerst transparant met de ouders te bespreken. En eigenlijk ook met de melder. De kinder- en jeugdpsychiater aan tafel valt haar bij. Zij wist niet dat een melding automatisch kan leiden tot contact met de politie. Voor haar is het heel belangrijk om een goede vertrouwensrelatie te houden met de ouders, en zij is bang dat die geschaad wordt als de ouders weten dat haar melding leidt tot betrokkenheid van de politie. De politie wordt door ouders nog weleens als boeman gezien, weet ze. Een politieagent in de buitenkring reageert scherp – ‘Heeft dat niet met jouw beeldvorming van de politie te maken?’ – maar wordt afgekappt door de gespreksleider. Geen discussie hierover, geen oordelen.

In de binnen- en buitenkring worden vragen gesteld ter verduidelijking van de casus. Moet je bij de politie vertellen waarom je informatie vraagt? Wat betekent het ‘verrijken’ eigenlijk precies? En legt de politie dit ergens vast? De politieagent aan tafel legt de procedures uit. Zo registreert de politie soms welke informatie zij verstrekt aan derden over een gezin dat bij de politie bekend is. De deelnemers aan het moreel beraad zetten vervolgens de betrokkenen in deze casus op een rijtje: het gezin, de melder (in dit geval de kinder- en jeugdpsychiater), de vertrouwensarts van Veilig Thuis en de politie. Om de focus te bewaren, vraagt Hans iedereen in de buitenkring om de rol van een van de betrokkenen te kiezen en zich daarin te verplaatsen. ‘Dat gaat je helpen om terughoudend te zijn met je professionele oordeel.’

Vraag achter de vraag

Aan de hand van dezelfde stappen komt de binnenkring tot de morele vraag en uiteindelijk het antwoord. Ook de buitenkring weet zich goed in te leven in de verschillende betrokkenen, om te achterhalen aan welke waarden zij in deze situatie willen vasthouden. Vooral bij de vertrouwensarts bestaat spanning tussen de waarden – zij heeft immers ook het morele dilemma ingebracht. Betrouwbaarheid is voor haar belangrijk, wat voor haar betekent dat ze zo open mogelijk wil communiceren met zowel de ouders als de melder. Tegelijkertijd hecht ze veel waarde aan plichtsgevoel, wat zich vertaalt in het moeten volgen van de werkafspraken binnen Veilig Thuis. Het blijkt nog niet zo eenvoudig om vanuit dit dilemma de morele vraag scherp te stellen. Waar zit nu precies de spanning? De hele groep denkt mee, schaaft aan de vraagstelling, spit naar de vraag achter de vraag. Met als resultaat: Mag ik vanuit mijn professionele autonomie eerst met ouders praten, of moet ik eerst bij de politie informatie inwinnen?

Waar de eerste casus vooral leek te gaan over het wel of niet verrijken bij de politie, lijkt de tweede casus nog wat explicieter te gaan over de vraag die daarachter ligt: in hoeverre mag ik als professional onderbouwd afwijken van protocollen en werkafspraken? Daarbij draait het vandaag niet om wat er letterlijk in die afspraken staat – ‘Het protocol zelf leggen we nu even weg’, aldus Hans – maar om de ruimte die professionals ervaren en de eigen afweging die ze daarin maken. Voor de vertrouwensarts is het antwoord op haar morele vraag inmiddels duidelijk: ‘Ik ga eerst naar de ouders

‘Al deze mensen werken met betrokkenheid en overtuiging aan de veiligheid van kinderen, jongeren en gezinnen’

‘We hebben gezien wat er in je omgaat, en in je collega’s. Neem dat mee naar huis’

toe om dit met hen te bespreken. Transparantie en openheid naar de ouders toe wegen toch het zwaarst. We willen immers zoveel mogelijk met ouders praten, niet over ouders.’

Vervolgens ontstaat er een discussie in de buitenkring over protocollen, werkafspraken en professionele ruimte. Er zijn landelijke afspraken, en lokale afspraken met de gemeente. Nu iedereen vandaag bij elkaar zit, wordt meteen geprobeerd misverstanden uit de wereld te helpen en helderheid te krijgen. Alleen is daar vandaag geen tijd voor. ‘In deze casus is een keuze gemaakt’, sluit Hans af. ‘Maar het is duidelijk dat op een ander niveau goede afspraken moeten worden gemaakt.’ De politieagent aan tafel, die goed heeft geluisterd naar de afweging van waarden door de psychiater en de vertrouwensarts, wil toch nog iets kwijt. ‘De tijd dat de politie met een tank het ziekenhuis binnenreed om een verdachte aan te houden, ligt ver achter ons. Wij zijn niet meer van het boeven vangen, maar denken mee waarbij de veiligheid voorop staat. Dat is onze samenwerking.’

Samen ontwikkelen van praktijk

Interessant aan deze bijzondere bijeenkomst is dat veel partijen die lokaal en regionaal betrokken zijn bij het werk van Veilig Thuis daadwerkelijk in de zaal zitten. Dat leidt tot directe uitwisseling. De beleidsmedewerker vult aan wanneer iemand begint over de werkafspraken met de gemeente. Een politieagent reageert wanneer er een beeld van de politie ontstaat dat zij wil nuanceren. Een Veilig Thuis-medewerker legt de interne procedures uit wanneer daar onduidelijkheid over lijkt te zijn. Al deze mensen werken met betrokkenheid en overtuiging aan de veiligheid van kinderen, jongeren en gezinnen. Ze hebben elkaar daarvoor nodig, en die samenwerking moet groeien, al doende en al lerende. Suus Mijland onderstreept dit wanneer ze de bijeenkomst afsluit. ‘Het is niet gangbaar om met zo’n grote groep een moreel beraad te houden. Vandaag was bedoeld om de nuances te laten zien in ons werk. We werken snel en oplossingsgericht, en zo zorgvuldig mogelijk. Maar we hebben vandaag gezien dat dit niet altijd vanzelfsprekend is. We hebben gezien wat er in je omgaat, en in je collega’s. Neem dat mee naar huis. Want wij van Veilig Thuis willen ons verbinden met het lokale veld.’

De lunch wordt geserveerd en er wordt driftig nagepraat. Dit moreel beraad lijkt mensen aan het denken te hebben gezet. Suus kijkt tevreden terug. ‘Vandaag zijn

vooral de waarden aan de orde gekomen, waarover we het niet met elkaar hebben maar waarop wel onze besluiten zijn gebaseerd. Daar ben ik erg blij mee. We zijn met z'n allen verantwoordelijk voor de veiligheid van kinderen en gezinnen. Je merkt dat we elkaars werelden nog niet helemaal begrijpen. We hoeven ook niet alles te begrijpen, maar het vertrouwen moet er vooral zijn. Wij hebben anderen nu een inkijkje bij ons gegeven, we hebben iets van onze kwetsbaarheid laten zien. Dat is samen ontwikkelen van praktijk.'

> REACTIE POLITIEAGENT

Angela Koorevaar is politieagent in district Gelderland-Zuid basisteam De Waarden en namens de politie werkzaam als coördinator Huiselijk Geweld binnen het Veiligheidshuis, locatie Tiel. Tijdens dit moreel beraad zat ze zowel in de binnenkring als in de buitenkring. Ze is enthousiast over het initiatief. 'Hiermee leer je je samenwerkingspartners kennen, en krijg je inzicht in zijn of haar afwegingen. Iedereen heeft een eigen moreel kompas om de juiste beslissingen te nemen en te verantwoorden. Voor mij is het belangrijk dat je vertrouwen hebt in elkaars besluiten. Ik heb volledig vertrouwen in de artsen van Veilig Thuis. Dat komt door jaren van samenwerking. Ik hoop dat ook andersom de hulpverlening weet hoe politie en justitie werken, en daarin vertrouwen hebben. Uiteindelijk hebben we een gezamenlijk doel. Het gaat om het gezin en de kinderen. Daarvoor werken we samen.'

> REACTIE WETHOUDER

Bert Frings is wethouder in Nijmegen, met onder meer zorg en welzijn in zijn portefeuille. Hij vond het moreel beraad een 'moedige' bijeenkomst. 'Mensen stelden zich kwetsbaar op en gaven bloot waar ze op de werkvloer mee worstelen. Dat vind ik heel waardevol. Je merkt dat de taal van de ene groep niet de taal van de andere groep is. Dat kan tot verwarring leiden, en dat zie je ook vandaag op de werkvloer. Zo'n bijeenkomst helpt dan enorm. Wat mij betreft moet dit zeker een vervolg krijgen. Elkaar en elkaars taal leren kennen, dat is van wezensbelang.'

> COLOFON

© Nederlands Jeugdinstituut en Veilig Thuis Gelderland-Zuid, 2017

Tekst Mark Snijder

Fotografie iStock.com, MangoStar Studio

Vormgeving Punt Grafisch Ontwerp

Deze publicatie is tot stand gekomen in samenwerking met Veilig Thuis Gelderland-Zuid. Deze organisatie nam het initiatief om een moreel beraad te organiseren met als doel samen te leren in de praktijk. 'Samen lerend doen wat werkt' is de kern van een nieuwe visie op het werk in het jeugdveld, met als inbreng ervaringskennis van cliënten, praktijkkennis van professionals en kennis uit wetenschappelijk onderzoek. Het Nederlands Jeugdinstituut onderschrijft het belang van 'samen leren en ontwikkelen' en van 'doen wat (beter) werkt'. Daarom stimuleert het initiatieven als dit moreel beraad van Veilig Thuis Gelderland-Zuid om het jeugdveld verder te ontwikkelen.

Nederlands Jeugdinstituut

Postbus 19221

3501 DE Utrecht

T 030 230 6344

E info@nji.nl

www.nji.nl